

МИКОЛА ВЕГЕШ

ГАЗЕТА "СВОБОДА" ПРО СТАЛІНСЬКІ РЕПРЕСІЇ 30-Х РОКІВ

Чи знали на Закарпатті про сталінські репресії? Якщо знали, то якими шляхами інформація про це антилюдське явище в історії циналізації проникали до нашого краю? Чи вірили закарпатці про те, що писали місцеві газети? Однозначну відповідь дати важко. Бо ж тогочасна преса Країни Рад видавала інформацію, вигідну сталінському режимові. Не хотілось Сталіну виглядати в очах світу кривавим диктатором. Однак певна частка правдивої інформації все-таки потрапляла в європейську і, звичайно, різнобічну пресу Західної України. Саме з неї передруковували статті й закарпатські газети того часу. Безумовно, читачі не завжди вірили в правдивість так званих націоналістичних газет. Тепер, коли в українській пресі раз від разу йдеться про репресії, можна впевнено сказати, що вони писали правду.

Тож перегляньмо підшивки старих газет - німих свідків історії: "1 грудня 1934 року... Кіров готувався до доповіді... О п'ятій години ми чуємо постріли - один за другим... О. Іванченко, що сидів біля вхідних дверей, першим вискочив в коридор, але одразу повернувся... Я побачив трагічну картину: вліво від дверей приймальні Чудова в коридорі ниць лежить Кіров..."/Росляков М. Выстрел в Смольном/. Газета "Свобода" 3 січня 1935 р. повідомляла: "В Московщині наслідком атентату проти Кірова винищено цілі родини...". Цікаво, що в першій половині 30-х років "Свобода" постійно проводила паралель між Гітлером і Сталінінм: "Диктатура звичайно задержується лише страшним терором. В Німеччині і Совегах тепер знову захиталась влада диктатури. В Німеччині під час різдвяних свят загинуло 4000 осіб...".

В першій половині 30-х рр. постраждали й закарпатці, які опинились за кордоном. 15 лютого 1934 р. "Свобода" писала: "...В СРСР арештовано комуністичного посла до Чехословацького парламенту Івана Мондока разом з жінкою". Далі повідомлялося, що їм, мовляв, загрожує смертна кара, а Іван Мондок загинув в одному з концтаборів. "Свобода" стала своєрідним літописом репресій після вбивства С.Кірова: "... в Москві убито понад 200 чоловік, а на Україні упало 100 комуністів-українців". Причину цього газета вбачала в тому, що диктатор Сталін вже "нікому не вірить і переслідує самих своїх бувших комісарів". В одній із статей йшлося про те, що Сталін божевільний. До речі, багато вчених й зараз дотримуються цієї версії. Знали на Закарпатті і про смерть дружини Сталіна: "Нагла і тайна смерть молодої жінки Сталіна зачала відбиватись на душі більшовицького тирана. Всюди видно

тінь своєї жінки. Тікає від людей і залишається до повної тишини".

В пресу Закарпаття нерідко проникала й неправильна інформація. Так, в одній з газет був поміщений передрук з італійської газети, де йшлося про те, що "Сталін тяжко занедужав на хворобу "рака", була інформація, ніби "вождь умер, але уряди не сміють випустити цю вістку". 7 лютого 1935 р. "Свобода" повідомила читачів про трагедію у сім'ї українського професора А. Крушельницького, відомого на Закарпатті своїми "Читанками": "Впало під червоними стрілами і двоє синів знаного нами професора А. Крушельницького... Щоб батьківське серце за розстріляними синами з розпуки так само трісло, розстріляли наперед синів, а батько в тюрмі жде свою чергу, де він здурів". 10 вересня 1936 р. наші земляки прочитали, що "в Росії 16 вождів-комуністів розстріляні. Неприятелі Сталінової політики дальше організуються, із-за них було арештовано багато тисяч людей. Організацією тих неспокійних елементів управляє із заграниці Троцький, що нині перебуває в Норвегії, де є під надзором поліції".

30 вересня 1936 р. "Свобода" в статті під заголовком "Сталін дальше чистить" писала: "... Сталін дав арештовати много генералів і вищих офіцерів та дипломатів, яких підозрюють, що суть прихильниками революціонерів-троцькістів". Світ із занепокоєнням слідкував за подіями в СРСР, але правдивої інформації ніхто здобути не міг. Всім замилували очі величезними досягненнями Країни Рад. Невідомий автор статті "Нищення нації", опублікованій у "Свободі" 14 грудня 1937 р., підкреслював: "... Правдивої інформації з російської преси не можна добути, бо там нічого не пишеться про великі процеси і масові розстріли". Дійсно, газети в СРСР рясніли тоді вигідними сталінській зграї заголовками: "Смерть німецьким шпигунам!", "Ліквідовано кубло контрреволюціонерів!" та подібними іншими. Такий ідеологічний натиск спотворював істинність подій.

А ось процесу, що закінчився в Москві 30 січня 1937 р., "Свобода" приділила багато уваги. 4 лютого в одній з інформацій повідомлялось: "... Великий процес... кінчився смертним засудом тридцяти троцькістів, бувших ведучих політиків комуністичного режиму". Із чоловік, зокрема П'ятков, Серебряков, Лівшиць та інші були засуджені до смертної кари, а Радєк і Сокольніков "дістали до 10 літ темниці". Газети писали, що всі вони признали і твердили, ніби вели переговори з німцями і японцями проти СРСР. Отже, завдяки "Свободі", на Закарпатті знали про те, що творилося в сталінському СРСР та Радянській Україні.